

díl povinný );

d) svoboda obchodu v širším smyslu, zejm. svoboda vnitřní i vnější tržby a smluv, zejm. i smlouvy úrokové a pracovní - v protivě k přerozmanitým historickým formám vázanosti, jakými byly cechovní řády, zákazy vývozu a dovozu, obmezování obilního obchodu, úřední taxy za výrobky a výkony, úroková obmezení atd.

§ 34. Účinky svobodné soutěže a směry  
zasahování státního.

I. Soustava hospodářské svobody, nebo, hledí-li se především k svobodě živností a obchodu, t.zv. soustava svobodné soutěže má však jako všechna zařízení hospodářská účinky nejen příznivé, nýbrž i nepříznivé.

Dovolujíc každému býti hospodářsky činným v tom oboru a místě, kde slibuje si poměrně největší hospodářský prospěch soukromý, činí jej také zodpovědným za vlastní zdar či nezdar a nutká jej tudíž i k největšímu napětí sil a schopností, nejen aby nad ostatní vynikl, nýbrž i aby se prostě jen udržel.

Soutěž povyšuje lidi inteligentní a energické a ponižuje slabé, neobratné, nevzdělané a nepříčinnivé, oplodňuje vynalézavost a urychluje technický pokrok, donucuje k obmezování zisků na konečný prospěch spotřebitelstva, t.j. lidstva.

Soustava svobodné soutěže dosáhla těmito účinky, zejm. v oboru výroby statků, skvělých druhdy úspěchů.

2.) Zato však společensky má svobodná soutěž nutně nebo alespoň často v zápětí leckteré účinky neprospěšné, jevící se opět hlavně v nestejném rozdělení vyrobených statků mezi jednotlivé účastníky a ve zhoršeném postavení vrstev hospodářsky slabších naproti hospodářsky silnějším.

a) Nehledíc k přirozeným rozdílnostem tělesné i duševní povahy lidí a plemen, byla totiž svobodná soutěž zavedena do nerovných poměrů majetkových, jak se byly vytvořily za nesvobodných právních řádů dřívějších, takže podmínky závodění hned od počátku byly nerovny a majetkové rozdíly nově zavedenou hospodářskou svobodou byly jen ještě rostřeny;

b) hospodářský úspěch závisí dále ne vždy na osobních kvalitách hospodářských, nýbrž i na okolnostech jím neovládatelných ( "konjunkturních" ); konečně

c) i v hospodářském zápase těžívá nejen, kdo silnější št nadáním, vzděláním, příčinností, kapirálem a pod., nýbrž to i ten, kdo jest v zápase bezohlednější a ve volbě pomůck nevybíravější (soutěž je nejen "zdravá", "normální", nýbrž "nekalá", "špinavá", jako dryáčnické vychvalování zboží stního a snižování cizího, nápodobení cizích vzorků a zná, výroba zboží brakového a pod. - s druhé strany bývá od llných nebo vůbec nezdatných hospodářů "nekalou" soutěží a potírána všeliká soutěž jim cenami či kvalitou zboží (stě nepohodlná ).

III. Pro tyto stinné stránky volné soutěže, na-  
proti nimž ekonomický liberalismus neznal jiné odpomoci nežli  
sdružování ( asociaci ) hospodářsky slabších a zvýšení inte-  
lektuelní i mravní úrovně lidstva, jaké bylo bezpečně očekává-  
no od nových svobodných řádů právních, ukládá nová theorie stá-  
tu vedle starých účelů právních a mocenských - péče o právní  
řád uvnitř a bezpečnost (ochranu) na venek - i povinnost podpo-  
rovati dle sil hmotnou i duševní kulturu národa ve všech smě-  
rech, a tedy i povinnost zásahu v poměry hospodářské. Nastala  
základní změna názorů, vzniklo přesvědčení, že positivní zásah  
státu v mnoha směrech je nejen prospěšný, nýbrž přímo nutný pro  
zamezení škod i dosažení sociálních a kulturních prospěchů a  
státu se přikládá úkol podporovati jak hmotný blahobyť, tak za-  
sahovati v poměry společenské pro ochranu slabých a vůbec ve  
smyslu humanity a spravedlnosti.

Směry tohoto zasahování jsou zásadně :

a) Především stát jakožto orgán, který má i přes zájmy  
jednotlivců a přítomnosti hleděti ku prospěchům celku a budouc-  
nosti, upravuje a obmezuje v zájmu spravedlnosti a humanity ú-  
činky a důsledky svobodné soutěže, hledě zachovati výhody její  
a odstraniti co možná její vaďy, politikou celní a tržební, zá-  
konodárstvím k ochraně dělnictva a k ochraně i povznesení střed-  
ního samostatného vyrábění, zákony o lichvě, nekalé soutě-  
ži, falšování potravin a j.

b) Stát přejímá též ukojování těch potřeb svých pří-

služníků, které by soukromým hospodářstvím nebylo lze ukojiti vůbec nebo alespoň ne tak účinně, nepřetržitě či stejnoměrně (ode dávna na př. jednotná úprava mincovnictví, měr a vah, nyní i školství, musea, výstavy, pošta, telegraf, železnice, částečně i pojišťovatelství a bankovníctví atd.).

Vytknouti přesně hranice této působnosti státu v oboru hospodářském nelze, měnit se historickým vývojem i sama povaha státu, který jest rovněž do jisté míry produktem hospodářských poměrů i nazírání na úkoly státu (stát antický, feudální, moderní), i povaha orgánů jím ku provádění úkolů jeho pověřených, i potřeba i míra zasahování státního.

S vývojem a složitostí poměrů hospodářských roste a množí se v novější době jak ona upravující a obmezující, tak také tato pozitivní (tvůrčí) působnost státu ve věcech kulturních a hospodářských a tím stoupá ovšem nepřetržitě i finanční potřeba státu, tak že pro nynější období společenského vývoje byl přímo vytčen t.zv. zákon o rostoucích úkolech ( a tím i rostoucích výdajích ) státu.

c) Vždy však hospodářská péče státu nemá leč doplňovati a zasahovati především tam, kde vlastní přičinění ( svépomoc ) a sdružení individuí ukázalo se nemožným nebo nedostačným. Základem každého zdravého hospodářství národního zůstává vlastní práce a zospovědnost jednotlivců a v závodění států a národů nezbytně na konec zvítězí ony, jež neoslabilly, nýbrž naopak posílily vědomí osobní zodpovědnosti individua.